

Multikulturalizm mənəvi-praktik sərvət kimi azərbaycançılıq ideyasının tərkib hissəsinə çevrilir

I yazı

İradə Sarıyeva

“Dövlət, ölkə nə qədər çox xalqı birləşdirsə, bir o qədər zəngin olur, çünki onların hər biri ümumdünya mədəniyyətinə və sivilizasiyasına öz töhfəsini verir”. Bu fikirlər müasir azərbaycançılıq ideyasının banisi, ümummilli lider Heydər Əliyevə məxsusdur.

Çoxmillətli, çoxkonfessiyalı, çoxmədəniyyəli Azərbaycan bütün dünyada bir örnək kimi qəbul edilir.

Bildiyimiz kimi, Azərbaycan dövlətinin təbliğ etdiyi multikulturalizm azərbaycançılıq ideyasının ayrılmaz tərkib hissəsidir. Multikulturalizm xalqlarda mədəni və dini tolerantlığı formalaşdırmaqla bərabər, dünyanın dərk olunmasına əsas prinsip kimi yanaşır. Tarixçilər qeyd edirlər ki, çoxmillətlik və onun yaratdığı çoxmədəniyyətlik özlüyündə dünyanın dərkini ehtiva edir. Bu baxımdan, Azərbaycan dövlətinin bu istiqamətdə çox dövlətə örnək olacaq nümunələr ortaya qoyduğunu deyən ekspertlərin sözlərinə görə, bu gün Azərbaycanda böyüklüyündən və kiçikliyindən asılı olmayaraq, elə bir xalq yoxdur ki, o öz mədəniyyətini, adət-ənənəsini, milli-mənəvi dəyərlərini, dinini azad, sərbəst şəkildə yaşatmasın. Azərbaycanda bütün xalqlara, dinlərə və mədəniyyətlərə təmsilçilərinə eyni şəkildə münasibət göstərilir. Ölkəmizdə heç bir xalq öz milli kimliyindən, dini inanc və əqidəsindən ayrı salınmayıb, tarixən olduğu kimi, bu gün də onlar öz milli kimliklərinə, dillərinə, mədəniyyətlərinə, adət-ənənələrinə, dinlərinə sahib ola bilirlər.

Azərbaycanda multikulturalizm bir azərbaycançılıq dəyəri kimi...

Gənc tədqiqatçı Şahin Hüseynov qeyd edir ki, mədəniyyət fərdə, xalqa, cəmiyyətə, dövlətə xas olan dəyərdir. “Müasir multimədəni cəmiyyətlər kulturoloji strategiyalara əsaslanan düşünülmüş multikulturalizm siyasəti olmadan sabit inkişaf edə bilməzlər. Bunu respublikamızın timsalında aydın görə bilərik. Belə ki, Azərbaycanın milli mədəniyyətinə uğurla inteqrasiya olunan müxtəlif xalqların nümayəndələri harmonik inkişaf edirlər. Multikulturalizmdən imtina etmək isə yaxşı heç nə vəd etmir, çünki bu, təəssüf ki, bütün dünyada getdikcə artan anlaşılmazlığa, fobiyaya, qarşıdurmaya, milli və dini münaqişələrə aparıb çıxarır.

Hazırda dünyanın bir sıra inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələrində fərqli mədəniyyətlərin toqquşması nəticəsində xoşagəlməz tendensiyalar meydana çıxır. İslamofobiya, irqçilik, ksenofobiya kimi təhlükəli meyillərin bəzən süni şəkildə alovlandırılması bu cür toqquşmaları daha da dərinləşdirir, nəticədə insan haqları və sosial sabitlik pozulur. Azərbaycanda isə əsrlərdən gələn multikulturalizm, dözümlülük və qarşılıqlı hörmət mühitində sabitlik, təhlükəsizlik, insan haqlarının müdafiəsi təmin edilir.

Tarixən müxtəlif etnomədəni qrupların və dini konfessiyaların birgə yaşadığı ölkəmizdə multikulturalizm siyasətinin banisi ümummilli lider Heydər Əliyevdir. Ulu öndərin xalqın təkidli tələbilə siyasi hakimiyyətə qayıdırdan sonra Azərbaycanı nəinki vətəndaş müharibəsindən qurtuldu, eyni zamanda, ölkəmizdə mövcud olan bütün milli azlıqları vahid azərbaycançılıq ideologiyası ətrafında birləşdirdi. Dahi şəxsiyyətin həyata keçirdiyi bu siyasət Prezident İlham Əliyev tərəfindən hazırda uğurla davam etdirilir, multikultural və tolerant dəyərlərə Azərbaycanın mənəvi sərvəti kimi yanaşılır.

Bu gün respublikamız özünün uzun əsrlərin süzgülüb gələn zəngin multikulturalizm modelini dünyaya təqdim etməkdədir. Azərbaycanın bu sahədəki təcrübəsi qədim tarixə malikdir. Ölkəmizdə kilsə, sinaqoq və məscidlər azad, sərbəst, təhlükəsiz, qarşılıqlı hörmət əsasında, tolerantlıq şəraitində fəaliyyət göstərirlər. Təbii ki, belə bir mühit dövlətin apardığı siyasət və xalqın unikal daxili birgəyaşayış mədəniyyətini həyat tərzinə çevirməsi nəticəsində formalaşır” - deyən ekspert bildirir.

“Multikulturalizm ənənələri Azərbaycanda əsrlər boyu həmişə mövcud olub”

Azərbaycançılığın ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilən və bütün cəhətlərində bu ideyanı ifadə edən multikulturalizm haqqında ölkə başçısı İlham Əliyev belə deyib: “Leksikonumuzda nisbətən yeni söz olan multikulturalizm ənənələri Azərbaycanda əsrlər boyu həmişə mövcud olub. Sadəcə, müxtəlif cür adlanıb, lakin mahiyyəti dəyişməyib”.

Ekspert qeyd edir ki, bu baxımdan, Azərbaycan tolerantlıq və multikulturalizm diyarı olaraq humanitar və mədəniyyət sahələrində qlobal əməkdaşlıq üçün əlverişli məkandır. Ölkəmizin qlobal mədəniyyətlərəarası dialoq mərkəzinə çevrilməsi təsadüfi xarakter daşmır. “Azərbaycan bu gün dünyaya istər tolerantlıq, istərsə də iqtisadi inkişaf baxımından yeni model bəxş edir, əsl tolerantlıq və inkişaf məkanı olduğunu təsdiqləyir. Yeri gəlmişkən,

burada bir həqiqəti də xatırlatmaq istərdim. Azərbaycanın dövlət quruculuğu mədəniyyəti tarixən ölkədə məskunlaşan ayrı-ayrı xalqların biliklərinin, vərdislərinin və təcrübəsinin sintezindən ibarət olub və hazırda da belədir. Onu da vurğulayım ki, XX əsr ərzində Azərbaycanda vətəndaş milləti formalaşmışdır. Bu formalaşma və inkişaf müasir dövrümüzdə də uğurla davam edir, Azərbaycan dövlətinin mədəniyyətlərarası siyasi dialoqunun və birgəyaşayış prinsiplərinin ümumi çərçivələrinin müəyyənləşməsində qabarıq nəzərə çarpır. Prezident İlham Əliyev bununla bağlı deyib: “Azərbaycan multikulturalizmlə bağlı çox böyük işlər görüb. Azərbaycan nümunəsi göstərir ki, multikulturalizm yaşayır. Baxmayaraq bəzi siyasətçilər deyirlər ki, multikulturalizm iflasa uğrayıb. Bəlkə haradasa iflasa uğrayıb. Amma Azərbaycanda yaşayır və bu meyillər, bu ideyalar güclənir, ictimaiyyətdən də daha çox dəstək alır. Biz bu yolla gedəcəyik”.

Dövlət başçısının bu sözləri həm də multikulturalizmə Azərbaycanda hər zaman önəm verilməsini göstərir. Tarixi araşdırmalar da təsdiqləyir ki, xalqımız əsrlər boyu tolerantlıq, dözümlülük, başqa dinlərə və mədəniyyətlərə hörmət prinsiplərini həyat tərzinə çevirərək, bu prosesə mühüm töhfələr verib”.

“...bu nümunəni bütün dünyaya yayır”

Ekspert vurğulayır ki, bu gün Azərbaycan dövləti güclənir, inkişaf edir. Eyni zamanda, müasir dövrün çox mürəkkəb problemləri ilə üzləşərək, onları həll etməyə və ya ölkəmizə təsirini azaltmağa çalışır. “Regionda sabitlik, əmin-amanlıq və davamlı inkişaf nümunəsi olan Azərbaycan ərazisində olan müxtəlif millətlərin birgəyaşayışını təmin etməklə, bu nümunəni bütün dünyaya yayır. Tarix sübut edir ki, yalnız belə dəyərlər üzərində qurulan dialoq və əməkdaşlıq münasibətlərin qarşısını alır və dayanıqlı inkişafa gətirib çıxarır.

Son illərdə paytaxt Bakıda təşkil edilən çoxsaylı mötəbər beynəlxalq tədbir də Azərbaycanda multikulturalizmin inkişafından xəbər verir. Beynəlxalq Humanitar Forum, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlərin mədəniyyət nazirlərinin konfransı, Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu, Dünya Dini Liderlərinin Zirvə görüşü, Krans Montana Forumu, Davos Forumu və digər beynəlxalq tədbirlər göstərdi ki, Azərbaycan multikultural ideyalar ətrafında intellektual müzakirələr məkanı kimi ən əlverişli dövlət, Bakı şəhəri isə sülh və sabitlik paytaxtıdır.

Həmin tədbirlər, eyni zamanda, xalqımızın yüksək qonaqpərvərliyini nümayiş etdirməklə yanaşı, Azərbaycanın qədim mədəniyyətə, zəngin incəsənətə malik polietnik respublika olduğunu sübuta yetirdi. Bu, dövlətin müxtəlif dinlərə, dillərə mənsub xalqlarının dinc, yanaşı yaşadıkları multikultural ölkə kimi nüfuz qazandığını təsdiqlədi”.

“Ölkəmizdə yaşayan müxtəlif xalqlara öz milli-mənəvi dəyərlərini...”

Ş.Hüseynovun bildirdiyinə görə, ölkəmizdə mədəni müxtəlifliyin, sivilizasiyalararası dialoq mühitinin qurulmasında Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondunun xidmətləri də xüsusi qeyd olunmalıdır. “Mehriban Əliyevanın aşağıdakı sözləri Azərbaycanda insan amilinə, bəşəri dəyərlərə, multikulturalizmə necə önəm verilməsinin, xalqlara, etnik qruplara məxsus adət-ənənələrin dərinədən qorunmasının parlaq ifadəsidir: “Xalqlar arasında ənənəvi dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin, tolerantlığın hökm sürdüyü Azərbaycan cəmiyyəti bizim tarixi nailiyyətimizdir və bu amil ictimai-siyasi həyatımızın aparıcı normasına çevrilmişdir. Ölkəmizdə yaşayan müxtəlif xalqlara öz milli-mənəvi dəyərlərini, dini etiqadını, adət-ənənələrini qoruyub saxlamaq, dil və mədəniyyətini inkişaf etdirmək üçün demokratik şərait təmin edilmişdir. Azərbaycanın bütün vətəndaşları dilindən, dinindən, etnik mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, əsas insan hüquq və azadlıqlarına malikdirlər. Qürurverici faktır ki, Azərbaycan dünya ölkələri üçün tolerantlıq örnəyi hesab olunur və bir çox dövlətlər bizim təcrübəmizdən yararlanmağa çalışırlar”.

”Azərbaycançılıq həm də ölkəmizdə yaşayan bütün xalqların milli birliyinin bir ifadəsidir”

Azərbaycan Universitetinin doktorantı, ədəbiyyatşünas tədqiqatçı Leyla Məmmədəliyevanın sözlərinə görə də bu gün multikulturalizm azərbaycançılığın ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilib. L.Məmmədəliyevanın sözlərinə görə, bu gün dünyanın müxtəlif ölkələrinin ali məktəblərində, elmi mərkəzlərində təşkil edilən azərbaycanşünaslıq kafedralarında, mərkəzlərində, şöbələrində multikulturalizm həm də azərbaycançılıq ideyasının tərkib hissəsi kimi öyrənilir, təbliğ edilir. “Bu gün multikulturalizmin Azərbaycan örnəyi dünyanın müxtəlif elmi mərkəzləri tərəfindən çox ciddi şəkildə tədqiq edilir. Bir çox tədqiqatçı multikulturalizmi haqlı olaraq azərbaycançılığın tərkib hissəsi kimi öyrənir. Bu da onu göstərir ki, azərbaycançılıq necə humanist, neçə dəyərli bir ideyadır. Müasir Azərbaycan dövlətinin, xalqının vahid ideyasına, ideologiyasına çevrilən azərbaycançılıq yalnız yazılarda, araşdırmalarda deyil, praktik baxımdan da mənəvi-ideoloji bir dəst-xətt kimi özünü təqdim edir. Dünyada müxtəlif ideologiyalar olub, o ideologiyaların böyük əksəriyyəti birtərəfli idi, yalnız bir dövlətdə yaşayan bir apacı xalqın maraqlarını müdafiə edib, başqa xalqlara isə burada yer verilməyib.

Bir çoxunda millətçilik, eləcə də zərərli fikirlər, yönləndirmələr var. Bu isə bəşəriyyətdə sülhün bərqərar olmasına əngəl olan amillərdəndir.

Ancaq azərbaycançılıq tamamilə fərqli bir ideyadır, ideologiyadır, o, dinindən, dilindən, milliyyətindən, irqindən, cinsindən, siyasi mövqeyindən asılı olmayaraq, bütün Azərbaycan vətəndaşlarının maraqlarını təmin edir və onları, birmənalı olaraq, bir bayraq altında, dövlətçiliyimiz, dövlət maraqlarımız naminə birləşdirə bilir. Azərbaycançılıq həm də ölkəmizdə yaşayan bütün xalqların milli birliyinin bir ifadəsidir. Ölkəmizdə tarixən müşahidə edilən və dəyişməz qalan, əksinə, daha gözəl forma alıb, inkişaf edən multikultural rəngarənglik və tolerantlıq azərbaycançılıq ideyasının ayrılmaz hissəsidir.

Baxın, qloballaşan dünyamızda multikulturalizmi inkişaf etdirmədən sülhə, tərəqqiyə nail olmaq mümkünsüzdür. Amma Azərbaycanda multikulturalizmin tarixən inkişaf etməsi və bu gün də azərbaycançılığın tərkib hissəsi kimi intişar tapması nəticəsində bizim cəmiyyətdə sülh, əmin-amanlıq, tərəqqi və dözümlülük nümunəsi mövcuddur. Biz buna dövlət olaraq, xalq olaraq hələ əsrlər əvvəl nail olmuşuq” - deyə tədqiqatçı vurğuladı.